

Dánský statistik rozpoutal debatu o stavu životního prostředí

V září vyšla dánskému profesorovi statistiky a politických věd Bjornu Lomborgovi kniha *The Skeptical Environmentalist* (Skeptický ochránce životního prostředí). Co se po jejím vydání strhlo, nemá zatím v historii environmentálního hnutí obdobu (viz Respekt č. 36/2001). Zatímco recenze ve světových denících nešetřily chválou a týdeník *Economist* knihu označil dokonce za nejdůležitější společensko-politickou publikaci dekády, cupovali ji věhlasní ekologové a ochránci přírody na stránkách nejprestižnějších vědeckých časopisů na kousky. Profesori Stuart Pimm a Jeff Harvey ji v *Nature* označili za „těžko stravitelnou a hluboce chybnou“ a stanfordský ekolog Paul Ehrlich o ní prohlásil, že je „tlustá jako cihla a téměř tak inteligentní“. Populární vědecký časopis *Scientific American* pak knize dokonce věnoval speciální vydání, v němž se čtyři vybraní vědci světových jmen pokusili vypořádat s jejím obsahem. Aby toho nebylo málo, vzkázal navrch populární biolog Edward O. Wilson dánskému profesorovi, že je parazitem vědecké komunity, který ji odvádí od užitečnější práce než je boj v médiích.

Číslo stokrát jinak

Co vlastně Lomborg provedl tak strašného? Nic víc, než že shromáždil obrovské množství statistických údajů, na jejichž základě se snaží dokázat, že svět se prakticky ve všech měřitelných parametrech zlepšuje, a obava z globální katastrofy je proto zcestná.

Lomborg tvrdí, že lidstvo produkuje více potravy, procento hladově-

ječích se snížilo, množství dostupných surovin a energetických zdrojů zvýšilo a znečištění ovzduší je jen přechodným jevem, který pomine v okamžiku, kdy státy zbohatnou a přejdou na čistší technologie. Celková plocha lesů přibývá a druhy sice trochu ubývají, ale mnohem menší rychlostí, než se soudilo. Konečně skleníkový efekt a globální oteplování sice nepochybně existují, ale jejich důsledky prý nebudou nijak strašné.

S autorem se velmi těžko polemizuje. Všechno v knize je podloženo dostupnými daty a Lomborg argumentuje tím, že pokud je tam něco špatné, je to chyba těch, kteří data publikovali. Připouští také, že některé údaje jsou problematické, a sám je proto komentuje. Dlužno dodat, že se tak děje ve většině případů, a proto je také kniha tak objemná.

Příkladem by mohla být teze o ubývání chudoby, jež je v rozporu s ověřeným zjištěním, že počet hladovějících lidí roste. Vtip je v tom, že počet sytých roste ještě rychleji, takže procento hladovějících skutečně klesá. Totéž platí třeba pro údaj o zvětšující se ploše lesů: marno namítat, že zatímco se zvětšuje plocha severovýchodních chudých lesů a vysázených monokultur, plocha tropických pralesů obsahujících přes polovinu druhového bohatství Země ubývá. To všechno je totiž v knize víceméně přesně uvedeno.

Přehánět se musí

Zajímavější než to, zda a do jaké míry má Lomborg pravdu, jsou ovšem

spíše sociologické, politické a filozofické aspekty sporu. Nápadná je především hysterická reakce řady vědců – mnohé recenze i v těch nejprestižnějších časopisech musí soudného člověka zarazit mírou agresivity a množstvím iracionálních osobních útoků. Celá věc je o to zajímavější, že proklamovaným záměrem někdejšího aktivisty hnutí Greenpeace Bjorna Lomborga není útočit na ekologické hnutí, ale rozpoutat debatu o jeho prioritách.

Ekologové však většinou zcela pomíjejí výzvu k diskusi a považují celou knihu za útok na to, zač celý život bojovali. Ano, bojovali. Věda tady velmi zřetelně ukazuje, jak je na tom se svou proklamovanou nestranností a objektivitou. Ostatně profesor Stephen Schneider, jeden z největších žijících klimatologů, už v roce 1989 otevřeně prohlásil, že „nejsme jen vědci, ale také lidé“, takže musíme „zjednodušovat, dramatizovat a tlumit pochybnosti“, aby chom „zaujali představivost veřejnosti“.

V zájmu boje se pak opravdu tu více, tu méně přehánělo. Již citovaný Paul Ehrlich třeba svého času předpověděl, že do roku 2000 vyhyne přibližně polovina druhového bohatství Země. Všechno by tedy navštěvovalo tomu, že proti solidnímu badateli s obrovským datovým zázemím stojí tlupa bojovníků, kteří jsou shodou okolností vědci světového formátu a kteří si z temných proroctví učinili výnosnou živnost po zpusobu Ecových Prodavačů apokalypsy. Tak černobíle to ale samozřejmě není. Žádná, ani Lomborgova, věda totiž není nestranná i Lomborg svou

knihou chce říci něco, co považuje za důležité. Situace se změnila, začneme-li celý případ posuzovat nikoli z hlediska čisté vědecké objektivnosti (ta je občas sporná i u Lomborga, který si jako statistik sám musí dobře uvědomovat, že z tožných čísel lze nezdědkat učinit zcela protikladné závěry), ale z hlediska smyslu jednotlivých argumentů.

V jednom bodě mají totiž Lomborgovi kritici pravdu: Je docela dobře možné, že většina věcí se za posledních dvacet let zlepšila, ale není to náhodou právě díky, a nikoli navzdory, ekologickému hnutí? Lomborg si to zřejmě nemyslí, ale nevyklučuje to úplně. Potom by ale veškeré útoky proti „prodavačům apokalypsy“ byly sice vědecky správné, ale z hlediska toho, zač údajně bojuje sám Lomborg, prakticky neospravedlnitelné.

Co jde ekologům

Odpověď na otázku, o co vlastně jde Lomborgovi i jeho protivníkům, je klíčová pro pochopení většiny sporů probíhajících uvnitř i vně ekologického hnutí. V některých případech Lomborg evidentně pouze dokládá vědeckou „nepoctivost“ ekologů, aniž by z ní vyvozoval další závěry. To je případ globálního úbytku biologické rozmanitosti. Jistě, předchozí odhady byly velmi nadsazené, ovšem Lomborgův odhad také není ničím jiným než jen dalším z řady pokusů, z něhož neplyne víc, než že vymírání je snad méně děsivé, než se zdálo.

Mnohem významnější je Lomborgův proklamovaný záměr upozornit

na problémy, které jsou nejen důležitější, ale i prakticky řešitelnější než ty, na něž poukazují apokalyptičtí křiklouni. Místo snižování emisí oxidu uhličitého, které podle Lomborgových výpočtů pouze oddálí vzestup teploty o šest let, se vyplatí ze stejnou nebo mnohem nižší cenou investovat do ekonomického rozvoje zemí třetího světa, díky němuž budou schopné se na změnu teploty adaptovat. Vychází přitom z modelů předpovídajících vývoj klimatu, živé přírody i lidské populace na příštích sto i více let a z předpokladu, že finanční zdroje jsou omezené a rozhodování, kam investovat prostředky, musí být založeno na dokonalé znalosti opravdového stavu věcí.

To je naprosto logické a racionální. Jenomže možná až příliš. Představme si, že by vážné míněné plánování na desítky let dopředu – za dokonalé znalosti soudobé demografické a ekonomické situace v jednotlivých zemích světa – probíhalo v roce 1902. Z dnešní perspektivy dosti bizarní představa. Není ale podobně scestná představa, že ekologické hnutí, které čerpalou svou sílu a étos z hlubinných hnutí lidské psychiky, začne teď racionálně plánovat kroky ovlivňující historii příštích desítek až stovek let? A není emocionální síla celého hnutí z hlediska vývoje této civilizace důležitější než rigorózní ekonomické kalkulace?

DAVID STORCH

Autor je biolog. Pracuje v Centru pro teoretická studia Univerzity Karlovy, a Biodiversity and Macroecology Group University of Sheffield.

knihu je na FSP